

spělých“. Je zpracována autorem, který má s výchovou dospělých v mimoškolním terénu a v jejich různorodých formách a institucích velmi bohaté zkušenosti. Současně je tento autor odborně i všeobecně vysoce vědecky erudovaným pracovníkem. Proto kniha přináší nejen množství pozoruhodných konkrétních informací o jednotlivých součástech, úkolech, metodách, formách a zařízeních, jež se uplatňují ve výchově dospělých, ale současně i zásadní teoreticko-pedagogická poučení a koncepční východiska i závěry. Spojování dílčích poznatků s mnohými obecně pedagogickými pasážemi je v knize plně funkční. Slouží k hlubšímu a konkrétnějšímu charakterizování mimoškolní výchovy dospělých. Na tomto základě se vyjevuje logická struktura popisovaného jevu, jeho koncepce, rozporné stránky a nakonec i perspektivy dalšího zkoumání a konstituování.

Monografie Vladimíra Jůvy je založena na marxisticko-dialektickém, materialistickém metodologickém základu. Mimoškolní výchova je tudíž ukazována jako historický, konkrétní a složitý jev, podmíněný celou řadou obecně výchovných, sociálních a ekonomických determinant. Z hlediska obsahového je prvořadá pozornost věnována výchovně vzdělávacím cílům. V autorově podání jsou důsledně vyvozovány z aktuálních i perspektivních úloh a potřeb socialistické společnosti. Jsou přehledně členěny a představují základ, na němž dále je nastíněn soubor hlavních složek komunistické výchovy: výchova světonázorová, politická, vědecká, pracovní, mravní, estetická a tělesná. Jejich stručná obecná charakteristika vyúsťuje pak v úvahy o jejich úloze a místu v rámci mimoškolního vzdělávání a výchovy dospělých. Obdobně spojení obecných a zvláštních aspektů můžeme sledovat v charakteristikách výchovných principů. Ve svém souboru představují základní podmínky pro úspěšné a efektivní vychovávání dospělých v jejich volném čase. Rozbor úlohy výchovných činitelů nepochybně čtenáře zaujme jejich komplexním podáním. Je zde přesvědčivě ukazováno, že v mimoškolním formování dospělých ani zdaleka nejde jen o zahrnování účastníků množstvím informací a o jejich pasivní konzum. V mnohem větší míře, než tomu bylo dosud, jde o navozování lidských způsobilostí, umožňujících činnorodě využívat získaných poznatků v životě profesním, občanském, rodinném a v zájmových aktivitách. Rovněž jde o formování kladného vztahu k vědě, technice, umění, a o to, aby lidé cítili potřebu celoživotně se vzdělávat a celkově kultivovat. Za těchto okolností nelze jinak — a autor si ve své knize dává záležet na patřičném vysvětlení — než že moderní výchova dospělých se musí díť v široké paletě výchovně vzdělávacích metod i prostředků a za spolupráce společenských, výrobních, vzdělávacích zařízení a institucí.

Vědeckost a současně vysokou sdělnost knihy Vladimíra Jůvy — Mimoškolní výchova dospělých — spoluvytváří i vytríbená jazyková forma jejího zpracování. Tak má kniha co říci širokému okruhu čtenářů: od zvědavých zájemců z řad široké veřejnosti, přes studenty učitelství, až po řídící a koncepční pracovníky. Je to skutečnost, která z knihy činí publikaci účelnou, potřebnou a velmi žádanou. *Libor Hřebíček*

Miroslav Cipro: Průvodce dějinami výchovy: Pyramida, Praha 1984, 579 stran.

Z pera profesora Miroslava Cipra, DrSc., vyšla nedávno zajímavá publikace. Jak naznačuje již její název, nejde o komplexní zpracování dějin výchovy od jejich prvopočátků do současnosti, ale o medailony vybraných osobností, na nichž se má dokumentovat, že evropská pedagogika měla své předchůdce nejen v pedagogice antické, ale také v jiných celosvětových výchovných koncepcích. Tato nová dimenze dnes vystupuje mimořádně jasně do popředí a historik pedagogiky ji nelze nemít na zřeteli při zpracování dějin výchovy a měl by všechny pedagogické jevy pod tímto zorným úhlem hodnotit a zařazovat do vzájemných vztahů. Zdůrazňování tohoto přístupu, tj. principu historismu, který je základním principem marxisticko-leninské metodologie, je na úsilí autora sympatické a podnětné. Tento princip požaduje studovat starší i nová díla pedagogických myslitelů a vysvětlovat je z hlediska jejich vzniku, neboť jedině tak lze pochopit jejich historické místo, ujasnit a uvědomit si jejich

znění a kriticky je přijmout. Historie pedagogiky tak vytváří pro pojetí a koncipování výchovy bázi vědeckosti, neboť odhaluje složité společenské závislosti a souvislosti mezi dobou a pedagogickými názory, ukazuje, jak byly tyto názory přijímány a chápány, jak konkrétně ovlivňovaly dobové společenské vědomí a jaké složky a stránky jednotlivých koncepcí se znovu aktualizují, udržují a obnovují svou životnost.

Toto stanovisko k problematice vede autora k rozčlenění práce na dvě základní části. V přehledné stručné úvodní kapitole (7–44 s.) se podává charakteristika školních výchovných systémů, a to od nejstarších civilizací otrokářských (egyptské, mezopotámské, čínské, indické, hebrejské, řecké, římské, arabské), přes feudální, kapitalistické až k socialistickým. Na tuto část, která je „řadou krátkých zastavení v dlouhém a širokém proudu, jaký představují dějiny výchovy a pedagogiky ve světovém měřítku“ navazuje rozsáhlá část druhá (48–528 s.). Jak praví autor, je to „vzorek velkého myšlenkového úsilí vynaloženého na osvětlení otázek výchovy od nejstarších dob až po nedávnou minulost“. Ve shodě s uvedenými záměry je ve starověku zařazen Konfucius, středověké myšlení je zastoupeno otcem patristiky sv. Augustinem a Tomášem Akvinským jako představitelem vrcholné scholastiky. Dále před námi defilují jména spjatá s obdobím renesance a s osvícenstvím, poté jsou zařazeni pedagogové 19. století a představitelé západní pedagogiky první poloviny 20. století. Do následujícího oddílu jsou zařazeni revoluční demokraté a za nimi jsou klasikové marxismu-leninismu. Medailóny jsou završeny postavami pedagogů počátku epochy socialismu a výraznými osobnostmi Asie, Afriky a Latinské Ameriky. K takto rozčleněné práci je přiřazen chronologický přehled zajímavých letopočtů, spojených s událostmi v dějinách školství a pedagogiky (které však nejsou vždy přísně pod tímto zorným úhlem vybírány), a literární prameny.

Publikace je dokladem rozsáhlé práce, zralého pedagogického myšlení a pedagogického nadhledu. Je však škoda, že autor nevčlenil významné pedagogy podrobněji do doby, aby jejich obraz lépe vynikl a byl plastičtější, že ne u všech myslitelů poukázal na spojitost s další epochou (např.: Platón—Komenský, Bělinský—Makarenko, kde to provedl) a že opomenul českou pedagogiku 20. století. Jistě k tomu přispěl rozsah díla, a proto by bylo na místě, aby kniha měla své pokračování a představila pedagogické veřejnosti také české pedagogické myšlení. Přejeme autorovi, aby tato kniha co nejdříve z jeho pera vznikla.

Zdenka Veselá

Lubomír Mojžíšek: Vyučovací hodina. Praha 1984.

V teorii a praxi výchovy se ve stále větší míře prokazuje, že její efektivita je jednoznačně závislá na komplexní, mnohostranné souvislosti a podmíněnosti respektujícími pojetí. V tomto smyslu jsou chápány a v příslušných publikacích zkoumány i popisovány jednotlivé výchovné stránky, složky, prostředky a nakonec i např. formy výchovy. S vědomím této výchovné komplexnosti je zpracována monografie Lubomíra Mojžíška — nazvaná „Vyučovací hodina“.

Uvedená publikace zavádí čtenáře do oblasti forem výchovně vzdělávací práce. Vyučovací hodina, jak je známo, představuje totiž v podstatě organizační formu edukační práce. V podání zkušeného a všestranně pedagogicky erudovaného autora, jakým Lubomír Mojžíšek nesporně je, vystupuje tato vyučovací hodina jako rozsáhlý útvar, v němž probíhá celý mnohodimenzionální, dialektický proces lidského vzdělávání a výchovy.

Naznačené pojetí představuje koncepci, která prolíná všemi základními i dílčími částmi obsahu knihy. Její první část je tedy zcela zákonitě a v patřičném rozsahu věnována rozboru obecných výchovně vzdělávacích aspektů vyučovací hodiny. Sleduje se zde její základní charakteristika a vztah k principiálním pedagogickým kategoriím: k cílům, obsahovým úkolům, činitelům, metodám a ke konkrétním ostatním vyučovacím formám. V účelném a funkčním rozsahu jsou zde rozebírány výchovně vzdělávací zásady — na čele se zásadou spojení vyučování s praxí, cílevědomostí,